

Eduskunnan maatalousjaosto LAUSUNTO

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi 12.10.2020 Dnro 342/2020

HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

VALTION TALOUSARVIO 2021

Pääluokka 30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

30.10.51. Porotalouden edistäminen 1 843 000 euroa (siirtomääräraha 2v)

Porotalouden edistämisen, eli Paliskuntain yhdistyksen, määräraha jaetaan kahteen osa-alueeseen, joille valtion vuoden 2021 talousarvioesityksessä esitetään rahoitusta yhteensä 1 843 000 euroa. Summa on sama kuin aikaisempina vuosina. Esityksen mukaan määräraha jaetaan valtiosopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon (987 000 euroa) sekä porotalouden edistämiseen tähtäävään neuvonta- ja kehittämistyöhön (856 000 euroa). Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä. Neuvontatyön tukeminen pitää sisällään myös porotalouden koetoiminnan, jolle on kuluvaan vuoteen saakka ollut "korvamerkittynä" oma raha (53 000 euroa) neuvonta- ja kehittämistyöstä.

Poikkeukselliset lumiolot aiheuttivat talvella 2019–2020 valtakuntienvälisillä poroesteaidoilla huomattavan lisätyötarpeen. Aitoja jouduttiin korottamaan ennätysmäärä ja lisäksi jouduttiin uudelleen naulaamaan lumen irtipainamia aitalankoja ja -verkkoja satojen kilometrien matkalla. Lumien sulettua korjaamistarve vain jatkui, kun paljastui talven tekemien tuhojen koko laajuus. Kulunut kesä on jouduttu hätäkorjaamaan aitoja talven jäljiltä.

CWD- tautitilanne Norjassa vaatii porojen liikkumisen tehokkaan estämisen maiden välillä. Venäjän vastaisella rajalla porojen liikkuminen rajan yli on saatava estettyä, porojen noutaminen Venäjältä on nykyvuosina huomattavasti vaikeutunut muuttuneiden rajamuodollisuuksien ja toimintatapojen vuoksi. Lisäksi muuttunut maankäyttö-, petotilanne ja syksyisin koirilla tapahtuva hirvenmetsästys poronhoitoalueella tuo uusia haasteita porojen kulun hallintaan ja ohjaamiseen raja-alueilla.

Yhdistyksen toimintakyky ja kyky vastata sille asetettuihin tavoitteisiin on kärsinyt pitkään resurssivajeesta. Tehokas ja viiveetön vastaaminen poroelinkeinon sekä sen kaikkien sidosryhmien ja kansalaisten tarpeisiin ei ole näillä resursseilla aina mahdollista. Paliskuntain yhdistys esittää, että poroesteaitojen kunnossapidon määrärahaa lisätään 150 000 euroa, jotta valtakuntien välillä olevat poroesteaidat saadaan pidettyä tarpeita vastaavassa kunnossa.

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1 Puh: (016) 331 6000 etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi Y-tunnus 0192404-5
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI Fax: (016) 331 6060 www.paliskunnat.fi

30.20.40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Pääministeri Sannan Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on edistää aktiivista, kestävää ja kehittyvää porotaloutta. Ohjelman mukaan kehitetään porotalouden tukijärjestelmää ja turvataan porotalouden investointituet sekä edistetään porotalouden kehittymistä kannattavana, kestävänä ja kulttuurisesti merkittävänä elinkeinona.

Hallitusohjelman linjaus on otettu huomioon talousarvioesityksessä. Määrärahan mitoituksessa jo vuoden 2020 talousarviossa oli varattu porotaloudelle 300 000 euroa ja nyt vuodelle 2021 määräraha on 100 000 euroa. Kyseisen määrärahan käyttö ja jakotapa on epäselvä. Vuonna 2020 ei Paliskuntain yhdistyksen käsityksen mukaan määrärahaa ole käytetty ainakaan porotalouden kehittämiseen tai edistämiseen.

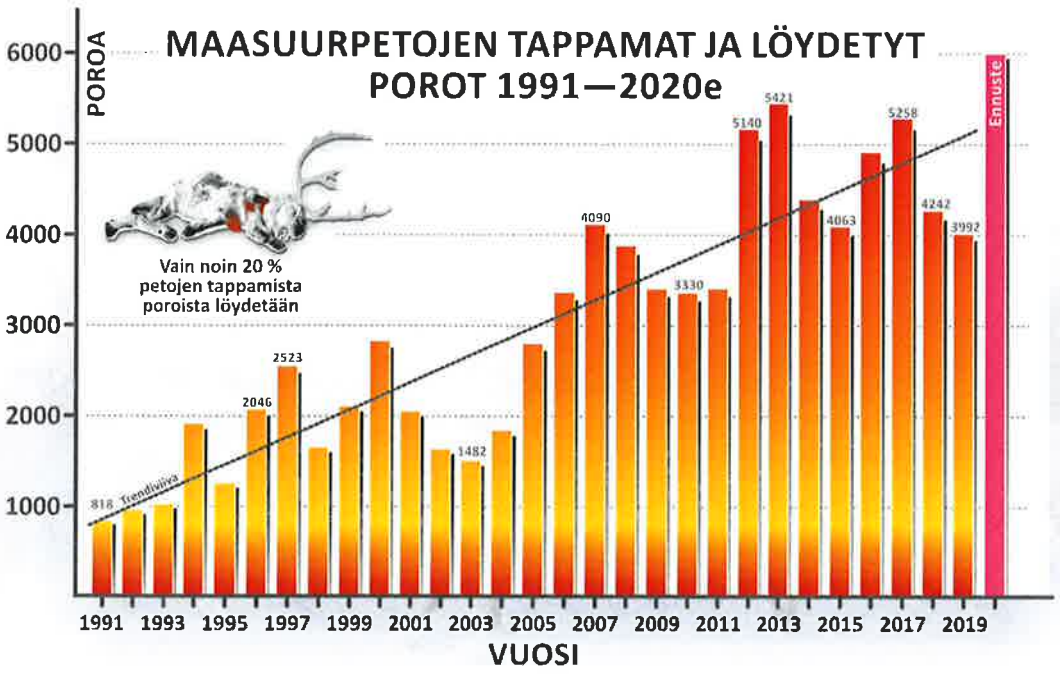
Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain (986/2011) mukaisten investointiavustusten määrärahat ja niiden myöntövaltuutus (2 milj. euroa) on koko rahoituslain voimassaolo ajan ollut rajoitteena. Käytännössä avustusvarat käytetty lähes kokonaan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Paliskuntain yhdistys on esittänyt asiasta huolensa säännöllisesti ilman tulosta. Vuodelle 2020 määrärahoihin tehtiin Sanna Marinin hallitusohjelman mukainen yhden miljoonan euron kertalisäys, mutta määrärahaa ei EU:n asettaman kahden miljoonan euron myöntövaltuuden puitteissa voitu käyttää.

30.40.42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2v)

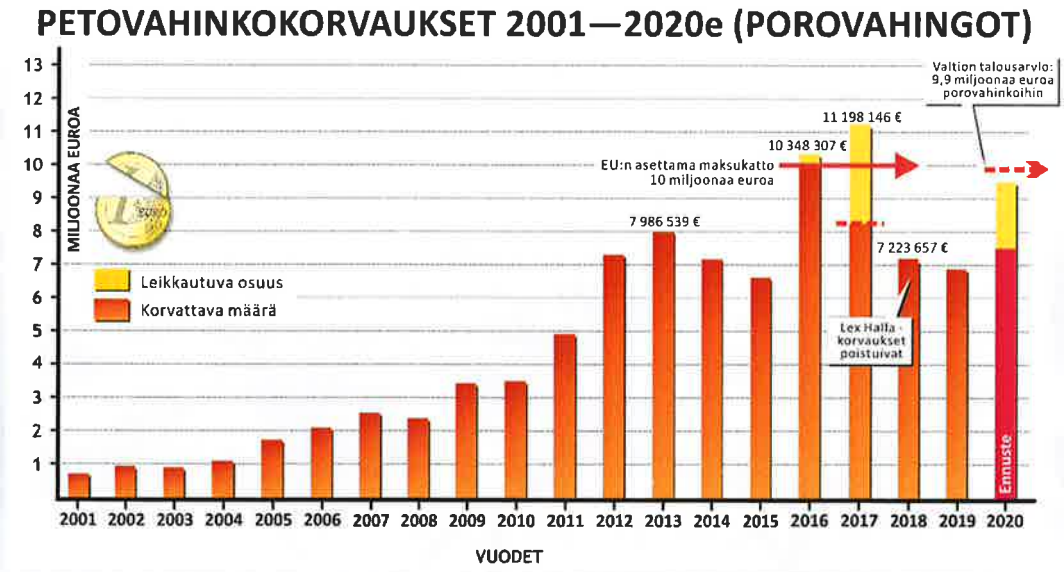
Momentille myönnetään 11 250 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää: 1) riistavahinkolaissa (105/2009) määriteltyjen suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta, ehkäisemisestä, valvonnasta ja riistavahinkolain toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen 2) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen. Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosan mukaan *"Määräraha käytetään vuonna 2020 tapahtuneiden petovahinkojen korvaamiseen. Porovahinkokorvaukset maksetaan riistavahinkolain 9 §:n 2 momentin mukaan talousarvion rajoissa ja muut vahingot täysimääräisesti. Korvattavien vahinkojen arvioidaan pysyvän ennallaan tai nousevan hieman vuoden 2019 tasosta, sillä ahman aiheuttamat porovahingot ovat kasvussa. Kotieläinvahinkojen arvioidaan pysyvän ennallaan.*
Vuonna 2019 vahinkojen määrä oli 7,5 milj. euroa, josta porovahinkojen osuus oli 6,9 milj. euroa ja kotieläinvahinkojen osuus 0,6 milj. euroa."

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvaamiseen on esitetty 9,9 miljoonaa euroa. Paliskuntain yhdistyksen laatiman ennustearvion mukaan vuoden 2020 petojen tappamana löydettyjen porojen määrä tulee olemaan noin 6 000 poroa mikä tarkoittaa noin 9,5 miljoonan euron korvauksia. Koska vahingoista löytyy maastosta vain noin viidesosa, lasketaan poronomistajien kärsimät kokonaistappiot – jalostus-, matkailu- ja muu liiketoiminta mukaan lukien – kymmenissä miljoonissa euroissa.

Kuva 1: Petojen tappamana maastosta löydetyt porot (noin 1/5 kokonaisvahingoista).

Kuva 2: Poroille aiheutuneiden petovahinkojen korvaukset

Petovahinkojen vähentämiseen tähtäävät toimet ovat edelleen riittämättömiä

Paliskuntain yhdistys pyytää maatalousjaostoa kiinnittämään erityistä huomiota maasuurpetojen aiheuttamien tuhojen ennaltaehkäisemiseen.

Valtaosan kaikista koko Suomessa korvattavista petovahingoista aiheuttavat ahmat. Vuonna 2019 ahman tappamina poroja löytyi 2 139. Vahinkomäärät laskivat vuosina 2018 ja 2019 oletettavasti osin ahman poikkeuslupametsästyksen ansiosta, mutta kuluvana vuonna ahman aiheuttamien vahinkojen määrä on noussut jälleen radikaalisti. Elokuun 2020 loppuun mennessä on löydetty lähes 3 300 ahman tappamaa poroa. Viime talven lumiolosuhteet olivat ahmalle suotuisat ja osaltaan vaikutti ahman aiheuttamien vahinkojen määrän kasvuun. Varsinaisia vahinkoja aiheuttavat määrällisesti eniten karhut, mutta tältä osin vahingot menevät hävikin piikkiin. Karhun tekemiä raatoja löytyy luonnosta harvoin, sillä karhu syö saaliinsa usein melko tarkkaan ja kesämaan aikaan jäljet katoavat maastosta nopeasti. Vahinkoperusteisia poikkeuslupia tulee olla saatavilla ympäri vuoden, jotta ongelmatilanteisiin voidaan puuttua mahdollisimman tehokkaasti.

Suurpetojen osalta Riistakeskus on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan vahingonkärsijän on odotettava vähintään kolmen poronraadon löytymistä kunkin petoyksilön jäljiltä saadakseen kyseiselle yksilölle poistoluvan. Ahmojen poistossa on tullut joka vuosi poikkeuslupiin myönnetty kiintiö täyteen. Menettely ei voi olla perusteltu tilanteessa, jossa odottelusta huomattavan osan kustantaa vahingonkärsijä itse. Näillä menettelyillä vahinkokertymiä on mahdotonta kontrolloida riittävän nopeasti. Petopolitiikkaa on välttämätöntä uudistaa ja joustavoittaa vahinkokertymien hillitsemiseksi. Ahma on saatava tehokkaan poistolupakäytännön piiriin. Tavoitteena tulee olla petojen aiheuttamien vahinkomäärien lasku. Tämä tarkoittaa petokantojen joustavampaa kontrollointia poronhoitoalueella.

33.80.42. Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Poronhoitajien sijaisapumomentille myönnetään 350 000 euroa. Määrärahaa on nostettu vuonna 2020 varsinaisen talousarvion 250 000 eurosta 350 000 euroon IV lisätalousarviossa. Vuonna 2019 varattu määräraha loppui kesken ja loppuvuoden toteutuneisiin sijaisapuhakemuksiin joutui Mela tekemään kielteisen päätöksen. Sijaisavun käyttömäärät ovat kasvaneet vähitellen sen vakiinnuttua.

Pitkän toipumisajan vaativissa tapauksissa nykyinen 200 tunnin sijaisapuoikeus ei ole riittävä. Sijaisapuoikeuden tuntimäärä tulisi nostaa 300 tuntiin. Poronhoitajat ovat lomitustoiminnassa täysin eriarvoisessa asemassa muihin maatalousyrittäjiin nähden ja poronhoitajien lomituspalvelut tulee meneillään olevassa lomituspalveluiden uudistamistyössä tuoda samalle tasolle muiden maatalousyrittäjien kanssa. Tulevaisuudessa sijaisapua tulisi kehittää siten, että se kattaisi vähintään äitiys- ja vanhempainrahakaudet, kertausharjoituksiin osallistumisen sekä merkittävien yhteiskunnallisten tai elinkeinollisten luottamustehtävien hoitamisen.

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1 Puh: (016) 331 6000 etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi Y-tunnus 0192404-5
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI Fax: (016) 331 6060 www.paliskunnat.fi

Poikkeukselliset luonnonolosuhteet

Talvi 2019–2020 oli porotalouden kannalta poikkeuksellinen ja erittäin ankara. Talvi oli runsas luminen ja lumi satoi sulaan maahan, jolloin maa lumen alla homehtui. Porot eivät pystyneet kaivamaan maasta ruokaa lumen määrästä ja homehtuneesta maasta johtuen. Paliskuntain yhdistys teki helmikuussa 2020 maa- ja metsätalousministeriölle ilmoituksen poikkeuksellisista lumiolosuhteista lain porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta (987/2011) mukaisesti. Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti asiasta selvitystyön ja Luonnonvarakeskuksen tekemän selvityksen mukaan porotalouden kärsimät menetykset ovat arviolta 20 miljoonaa euroa. Valtion talousarviossa vuodelle 2021 ei ole varattu näihin korvauksiin rahaa lainkaan. Jotta korvaukset voidaan maksaa porotaloudelle ilman enempiä viiveitä, tulee tähän olla määräraha varattuna jo varsinaisessa talousarviossa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

alj/mba/ao

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI
Puh: (016) 331 6000
Fax: (016) 331 6060
etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi
www.paliskunnat.fi
Y-tunnus 0192404-5